

Eduskunnan ympäristövaliokunta 23.10.2024
HE 151/2024 vp
Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ilmastolain muuttamisesta

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa seuraavaa:

- Hallituksen esityksen mukaan ilmastolain sisältämä velvoite kunnille laatia ilmastosuunnitelma kerran valtuustokaudessa kumottaisiin.
- Luonnonsuojeluliitto katsoo, että ehdotus tarkoittaisi takapakkia Suomen ilmastotoimille tilanteessa, jolloin kansallisten että EU-velvoitteiden täyttämisessä on isoja haasteita.
- Hallituksen esityksen vaikutusten arviossa on selkeästi kuvattu lakiesityksen haitallisia ympäristövaikutuksia sekä mahdollisten taloudellisten hyötyjen menettämistä.
- Luonnonsuojeluliitto ei kannata lakiesityksen täytäntöönpanoa.

Yleistä

Luonnoksen mukaan ilmastolain sisältämä velvoite kunnille laatia ilmastosuunnitelma kerran valtuustokaudessa kumottaisiin. Samalla muutettaisiin lain soveltamisalaa niin, ettei ilmastolakia sovelleta kunnan viranomaisiin. Ilmastolakiin ei jatkossa sisältyisi kuntia koskevia velvoitteita. Luonnonsuojeluliitto ei kannata annettua lakiesitystä.

Luonnonsuojeluliitto katsoo, että ehdotus tarkoittaisi takapakkia Suomen ilmastotoimille tilanteessa, jossa ympäristöministeriön uusimman ilmastovuosikertomuksen 2024 mukaisesti sekä kansallisten että EU-velvoitteiden täyttämisessä on isoja haasteita. Lisätoimien tarve on merkittävä. Liitto myöskin huomauttaa, että kuntien velvoite laatia ilmastosuunnitelmia on osa voimassaolevaa ilmastolain mukaista keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa.

Monet päästöjen vähentämiseen tähtäävät toimet toteutetaan paikallisella tasolla, kaupungeissa ja kunnissa. Myös kuntalaisia suojelevat toimet sopeutumiseksi tapahtuvat paikallistasolla. Ilmastotoimiin liittyvän päätöksenteon tuominen lähelle kansalaisten arkea on olennainen osa sitä, että kaikki saadaan mukaan muutokseen ja paikallisdemokratian kautta on mahdollisuus vaikuttaa ilmaston kuumenemiseen.

Kuntien velvoitteet

Kuntien velvoitteen peruminen ei edistä johdonmukaista ja alati vahvistuvaa ilmastokriisin torjuntaa, jota Pariisin ilmastopimuksen tavoitteissa pysyminen edellyttää. Nyt kumottavaksi ehdotettu velvoite on ollut voimassa vasta 1.3.2023 lähtien. Poukkoileva ilmastosääntely ei ole kenenkään etu, josta esitys sai myös lausuntokierroksella kritiikkiä.

Luonnonsuojeluliitto kiinnittää huomiota siihen, että esityksen mukaan sen vaikutuksia ei voida varmuudella arvioida, sillä velvoite on ollut voimassa vain reilun vuoden.

“Suunnitelmavelvoitteen toimeenpanosta ja vaikutuksista ei näin ollen ole vielä seurantatietoa.” Luonnoksessa todetaan kuitenkin, että “jos osa kunnista ei tee ilmastosuunnitelmaa eikä sen seurauksena tee ilmastotoimia, kuntien ilmastotoimien vaikutus ilmastolain mukaisten tavoitteiden saavuttamiseen heikkenee. Toteutumatta jäänyt ilmastovaikutus olisi korvattava muilla toimilla ilmastolain tavoitteiden saavuttamiseksi.” Kuitenkaan mitään korvaavia toimia ei ole esitetty.

Luonnonsuojeluliitto muistuttaa, että velvollisuus laatia ilmastosuunnitelma on välttämätön myös kuntalain 1 §:n 2 momentin tarkoituksen toteutumiseksi, joka edellyttää, että kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Ilmastosuunnitelmien avulla on voitu lisätä alueen houkuttelevuutta vihreän siirtymän hankkeille sekä parantaa ilmastomuutokseen sopeutumista.

Ilmastolain velvoite suunnitelman laatimiseksi ja siihen liittyvä tuki tasasi osaltaan edellytyksiä edistää ilmastoasioita kuntatasolla. Kuntien ilmastosuunnitelmien jättäminen vapaaehtoisuuden varaan lisää kuntakohtaisia eroja ja vähentää ilmastosuunnitelmien vertailtavuutta. Ilmastolain mukaiset sisältövaatimukset ovat olleet tärkeitä, jotta ilmastosuunnitelmat olisivat yhdenmukaisempia ja vertailtavissa.

Kuntaliiton toteuttaman Kuntien ilmastokyselyn (2024) tulosten perusteella suunnitelmallinen ilmastotyö kunnissa kaipaa rahoitusta. Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma koettiin kunnissa tärkeänä. Vaikka ohjelman avustukset olivat pieniä, täydensivät ne keveänä järjestelynä muuta ja etenkin byrokraattisesti vaativampaa EU-rahoitusta. On merkille pantavaa, että ensimmäisellä avustushakukierroksella kaikki halukkaat kunnat eivät saaneet tukea ilmastosuunnitteluun. Erityisesti pienille kunnille valtion tuki on rahoituskanavana tärkeä. Näin ollen kunnat asetetaan eriarvoiseen asemaan toisiinsa nähden.

Ilmaston ja ympäristön suojelu

Hallituksen esityksen vaikutusten arvioinnissa nostetaan muun muassa seuraavia esityksen mahdollisia haitallisia seurauksia ilmaston ja ympäristön suojelutyölle:

"Kuntien ilmastosuunnitelmavelvoitteen kumoamisen myötä ilmastosuunnitelmien toimeenpanosta aiheutuvat ilmastovaikutukset todennäköisesti heikkenevät erityisesti keskisuurten ja pienten kuntien osalta."

"Ilmastosuunnitelmavelvoitteen kumoaminen haastaa suunnitelmallista ilmastotyötä erityisesti niissä kunnissa, joissa ilmastotyö on vasta alkuvaiheessa. Monet näistä ovat pieniä kuntia, joissa resurssien ja tuen puute saattaa osaltaan vaikeuttaa suunnitelmallisen ilmastotyön toteuttamista. Myös vapaaehtoisesti suunnitelman laatineiden kuntien osalta työn jatkuvuus ja suunnitelmien säännöllinen päivittäminen on lakisääteisen velvoitteen puuttuessa epävarmempaa. Kunnan elinvoiman edistäminen vihreän siirtymän myötä voi jäädä hyödyntämättä joiltakin kunnilta. Alueen yrityksille toimintaympäristön ennakoitavuus voi kärsiä."

"Ilmaston lisäksi vaikutukset voivat kohdistua muun muassa paikalliseen ilmanlaatuun, ilmansaasteisiin, ihmisten terveyteen, luonnonvarojen käyttöön, luonnon monimuotoisuuteen, maaperään ja vesistöihin sekä ihmisten elinoloihin. Vaikutuksia on kuvattu hallituksen esityksessä laiksi ilmastolain muuttamisesta (239/2022). Ilmastosuunnitelmavelvoitteen kumoaminen todennäköisesti heikentää näitäkin välillisiä vaikutuksia erityisesti niissä keskisuurissa ja pienissä kunnissa, joissa ilmastosuunnitelmia ei tehdä vapaaehtoisesti."

Taloudelliset vaikutukset

Muutoksen tuoma taloudellinen säästö valtiontaloudelle on pieni (vuositasolla 2,8 miljoonaa euroa), mutta haitta ilmastotyön jatkuvuudelle kunnissa ja kattavuudelle suuri. Vaikutukset kokonaistalouteen voivat myös olla haitallisia. Luonnoksen mukaan "Eräät edelläkävijäkunnat ovat osoittaneet, että kunnan ilmastotoimet voivat tuoda välillisesti taloudellisia hyötyjä. Jotkin investoinnit voivat olla hyvin kannattavia, jolloin investointikustannukset voidaan saada takaisin säästöinä kohtuullisen lyhyellä aikavälillä. Esimerkiksi energiatehokkuuden parantaminen ja puhtaan energian hankkeet voivat tuoda kunnalle kustannussäästöjä."

Hallituksen esityksessä myös todetaan taloudellisten vaikutusten osalta seuraavaa: "Kuntien suunnitelmallinen ilmastotyö voi lisätä vähähiilisten tuotteiden ja palvelujen kysyntää ja siihen liittyvän yritystoiminnan osaamisen kehittymistä. Esimerkiksi fossiilisten energianlähteiden korvaaminen uusiutuvilla energianlähteillä näkyisi myönteisenä kehityksenä sekä aluetaloudessa että kansantaloudessa. Muutokset kysynnässä ja tarjonnassa voivat vaikuttaa kyseisten tuotteiden ja palveluiden hintoihin."

Luonnoksessa esitetään, että Suomen ympäristökeskuksen lakisäateistä tehtävää päästötietopalvelun ylläpitäjänä jatketaan. Tämä on ainoa luonnoksen kannatettava kohta, mutta riittämätön turvaamaan laadukas ja tasapuolinen ilmastotyö kunnissa. On myös varmistettava, että Suomen ympäristökeskuksella on riittävät resurssit päästötietopalvelun ylläpitämiseksi.

Tilastokeskus on vielä vuonna 2023 tuottanut tietoa alueellisista päästöistä. Kuntien ja alueiden päästölaskenta on kuitenkin lopetettu koska on katsottu, että Suomen ympäristökeskus tekee vastaavan laskennan. Tämä korostaa Syken palvelun jatkuvuuden turvaamisen tärkeyttä. Luonnonsuojeluliiton mielestä palvelun ylläpitämiseksi vaadittava 50 000 euron rahoitus on turvattava Sykelle.

Lisätietoja:

Antti Heikkinen, ympäristöpäällikkö, antti.heikkinen@sll.fi, 044 9010461